

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ  
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД  
«УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ  
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ»



ПЕРЗЕКЕ МИКОЛА БОРИСОВИЧ

УДК 336.71+[336.77:330.322](477)(043.3)

## **РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат дисертації  
на здобуття наукового ступеня  
кандидата економічних наук

Суми – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі «Українська академія банківської справи Національного банку України».

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор *Кравчук Ганна Вікторівна*, Чернігівський національний технологічний університет Міністерства освіти і науки України, професор кафедри фінансів.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор *Вожжов Анатолій Павлович*, Севастопольський національний технічний університет Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри фінансів та кредиту;

кандидат економічних наук *Д'яконов Кирило Миколайович*, керуючий Відділенням АТ «ОТП Банк» в м. Суми.

Захист дисертації відбудеться 25 квітня 2014 р. о 15:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 у Державному вищому навчальному закладі «Українська академія банківської справи Національного банку України» за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України» за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий 25 березня 2014 р.

Вчений секретар  
спеціалізованої вченої ради,  
доктор економічних наук, доцент

Т. Г. Савченко

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми дослідження.** Перед економікою України сьогодні стоїть важливе завдання підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світовому ринку, що потребує значних обсягів інвестицій на модернізацію виробничих комплексів та розвиток національної інфраструктури. Зважаючи на дефіцит державного бюджету України, незначні обсяги інвестування іноземного капіталу в економіку України через низький рівень державного та корпоративних міжнародних кредитних рейтингів, низькі темпи нарощування власного інвестиційного капіталу суб'єктів господарювання, основним джерелом інвестиційних ресурсів для підприємств стає банківське інвестиційне кредитування (БІК). В економічно розвинених країнах частка інвестиційних кредитів (ІК) у сукупному обсязі кредитування економіки становить близько 70 %, в країнах, що розвиваються – близько 45 %, тоді як в Україні – лише 12 %. З огляду на це особливої актуальності набуває комплекс питань, пов'язаних з розвитком методичного, інституційного та організаційного забезпечення БІК в Україні.

Фундаментальні засади діяльності банків на інвестиційному ринку закладено у наукових працях Г. Александера (Gordon J. Alexander), Е. Деміргук-Кунт (A. Demirguc-Kunt), Дж. Лінтнера (J. Lintner), П. С. Роуза (P. Rose), Дж. Ф. Сінкі (J. F. Sinkey), У. Шарпа (W. Sharpe) та ін. Значні наукові напрацювання з досліджуваної проблематики мають російські економісти, зокрема: І. Т. Балабанов, В. В. Бочаров, О. І. Лаврушин, І. В. Ларіонова, Ю. С. Масленченков, Г. С. Панова, Т. М. Первозванська, В. М. Усоскін та ін. Ряд пропозицій щодо організації, механізму та інструментів здійснення БІК виклали у своїх працях такі вітчизняні науковці: О. І. Барановський, Т. А. Васильєва, А. П. Вожжов, І. С. Гуцал, К. М. Д'яконов, В. В. Корнеєв, Г. В. Кравчук, С. В. Леонов, Б. Л. Луців, Т. В. Майорова, А. А. Пересада, Б. І. Пшик, М. І. Савлук, В. М. Шелудько та інші.

Разом з тим, незважаючи на численні наукові здобутки та накопичений практичний досвід щодо розвитку БІК, ряд загальнометодичних та прикладних питань залишаються невирішеними остаточно. Це стосується, зокрема, визначення сутності БІК, класифікації його форм та видів, інструментарію управління його ризиками, його інституціонального та інфраструктурного забезпечення, формалізації впливу БІК на розвиток економіки та банківської системи тощо. Усе вищенаведене підтверджує актуальність теми дисертаційного дослідження, обумовило вибір його мети та завдань.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертація виконана відповідно до тематики науково-дослідних програм національного та регіонального значення. Пропозиції дисертанта враховані при роботі над науково-дослідними темами у ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України». Зокрема, до звіту за темою «Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні» (номер держ. реєстрації 0103U006965) увійшли пропозиції щодо управління ризиками БІК; за темою «Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів» (номер держ. реєстрації

0109U006782) – щодо відновлення в Україні діяльності інвестиційних банків. Крім того, автор брав участь у роботі над науково-дослідними темами Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. До звіту за темою «Фінансово-кредитний механізм стимулювання економічного зростання» (номер держ. реєстрації 0110U003595) увійшли висновки щодо впливу БІК на стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів в економіці України; за темою «Удосконалення механізму грошово-кредитних відносин в умовах трансформаційної економіки України» (номер держ. реєстрації 0105U004958) – щодо розширення переліку форм та інструментів БІК.

**Мета і завдання дослідження.** Метою дисертаційної роботи є удосконалення методичного, інституціонального та інфраструктурного забезпечення розвитку банківського інвестиційного кредитування в Україні.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- узагальнити та поглибити наукові засади трактування сутності БІК;
- уточнити класифікацію видів та форм БІК;
- визначити проблеми та перспективи розвитку БІК в Україні;
- удосконалити методичний інструментарій оцінювання ризику БІК, лімітування вартості управління ним, оптимізації обсягу кредитних коштів;
- обґрунтувати основні детермінанти та цільові пріоритети розвитку БІК в Україні, дослідити його вплив на розвиток малого та середнього бізнесу;
- формалізувати суб'єктно-об'єктні взаємозв'язки БІК та фінансової стійкості банківської системи України;
- узагальнити напрямки державного регулювання БІК в Україні та світі;
- обґрунтувати функціональні засади розвитку в Україні спеціалізованих інвестиційних банків та спеціальних інвестиційних зон;
- визначити напрямки взаємодії банків та хедж-фондів у процесі БІК.

*Об'єктом дослідження* є економічні відносини між державою, суб'єктами фінансового та реального секторів економіки, що виникають у процесі реалізації та регулювання операцій БІК.

*Предметом дослідження* є методичне, інституціональне та інфраструктурне забезпечення організації та регулювання БІК в Україні.

*Методи дослідження.* Теоретичною та методологічною основою дисертаційного дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, грошей та кредиту, банківської справи, інвестування, ризикології, сучасні концепції інвестиційного та ризик-менеджменту, а також наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених щодо кредитно-інвестиційної діяльності банків.

У процесі вирішення завдань дослідження використовувалися такі методи: наукової абстракції – при систематизації понятійної бази дослідження; логічного узагальнення, діалектичний – при дослідженні тенденцій розвитку БІК; кореляційно-регресійний аналіз, графічний – при визначенні взаємозалежностей між БІК та фінансовою стійкістю банківської системи; системно-структурний – при обґрунтуванні механізму функціонування в Україні інвестиційних банків та взаємодії банків з хедж-фондами; факторний аналіз – при визначенні детермінант розвитку БІК в Україні; групувань, індексний та аналогій – при удосконаленні

системи управління ризиками БІК; аналіз, синтез та екстраполяція – при розробці механізму створення в Україні спеціальних інвестиційних зон.

Інформаційно-фактологічною основою дослідження є закони України, офіційні дані Національного банку України, Державної служби статистики України, аналітичні матеріали Незалежної асоціації банків України, світових та вітчизняних рейтингових агенцій; офіційні матеріали Європейського Центрального Банку, Світового банку, Міжнародного валютного фонду та інших міжнародних фінансово-кредитних інституцій; публічна звітність банків України; наукові публікації, присвячені проблемам розвитку БІК.

**Наукова новизна результатів дослідження** полягає у розробці нових та удосконаленні існуючих підходів до методичного, інституціонального та інфраструктурного забезпечення розвитку БІК в Україні.

Найбільш вагомими науковими результатами дослідження є такі:

*вперше:*

- обґрунтовано суб'єктно-об'єктні взаємозв'язки обсягів БІК та фінансової стійкості банківської системи (в комплексі та за окремими її ендогенними індикаторами), формалізовано їх шляхом побудови системи регресійних моделей, виявлено часові лаги між зміною факторних та результуючих ознак. З одного боку, це створює передумови для удосконалення систем ранньої діагностики загроз погіршення фінансової стійкості банківської системи при зміні тенденцій у розвитку кредитно-інвестиційної діяльності банків, а з іншого, дозволяє прогнозувати динаміку обсягів БІК при появі ознак дестабілізації банківської системи, зокрема, при зменшенні ефективності діяльності банків, їх ліквідності, адекватності їх регулятивного капіталу та якості кредитного портфеля;

*удосконалено:*

- методичній інструментарій оцінювання загального рівня ризику БІК, лімітування вартості управління цим ризиком та обсягу кредитних коштів, оптимізації їх розміру. На відміну від існуючих підходів, це здійснено на засадах сценарного аналізу, з урахуванням ресурсних потреб позичальника та його можливостей успішного погашення ІК, схильності банку до ризику при кредитуванні, а також імовірнісної природи розвитку соціально-економічного середовища, майбутніх грошових потоків інвестиційного проекту (ІП) та операційної діяльності позичальника;
- методичні засади обґрунтування основних детермінант активізації БІК в Україні, що, на відміну від існуючих підходів, здійснено шляхом побудови предикативної регресійно-диференціальної моделі, яка формалізує залежність темпу приросту частки ІК в кредитному портфелі банків України від темпів приросту факторів, що визначають попит, пропозицію та ціну ІК. Це дозволяє: 1) врахувати як можливість банків надавати ІК, так і готовність суб'єктів господарювання ефективно їх використати; 2) поєднати елементи регресійного аналізу та аналізу еластичності; 3) врахувати не абсолютні значення факторів впливу на обсяги БІК, а темпи їх приросту, що надає моделі характер динамічної та збільшує її прогностичні властивості;

- організаційні засади діяльності в Україні інвестиційних банків, що, на відміну від існуючих підходів, передбачає їх спеціалізацію залежно не від форми активів, а від їх цільового призначення, організацію на засадах державно-приватного партнерства, коригування інструментарію залучення ресурсів, пріоритетних напрямів діяльності, заходів гарантованої державної підтримки їх ліквідності, існуючих нормативних обмежень та додаткового введення нормативу максимального ризику інвестиційних активів;

*набули подальшого розвитку:*

- визначення сутності БІК як комплексу взаємопов'язаних дій із надання банком кредитних, фондових та нетрадиційних банківських послуг з метою фінансування інвестиційної діяльності позичальника на умовах платності, зворотності, забезпеченості та строковості. Даний підхід відрізняється від існуючих тим, що охоплює весь спектр форм надання банком фінансових ресурсів позичальнику, не обмежуючи при цьому джерела погашення ІК та строки його надання;
- методичні засади класифікації видів та форм БІК, що, на відміну від існуючих підходів, здійснено залежно від цільового призначення ІК, його терміну, забезпечення, ризику, джерел погашення, виду винагороди банку, частоти надання, інструментів фінансового ринку, що використовуються для БІК. Це дозволяє встановити чітку відповідність форм БІК його видам, визначити особливості їх застосування відповідно до ролі банку у фінансуванні ІП, відмежувати БІК від інших видів кредитування;
- організаційні засади взаємодії банків та інших фінансових посередників в процесі БІК шляхом розробки пропозицій щодо створення в Україні хеджевих інвестиційних фондів за участю в них банків як головних партнерів поряд з приватними інвесторами або державою, обґрунтування функцій, завдань та переваг для кожного з них від участі в цих фондах, а також механізмів відбору об'єктів фінансування через біржу ІП та забезпечення транспарентності цих фондів у контексті унеможливлення їх використання для легалізації незаконних доходів.

**Практичне значення одержаних результатів** полягає в тому, що обґрунтовані положення можуть бути використані: Кабінетом Міністрів України – при розробці програм розвитку малого та середнього бізнесу, спеціальних інвестиційних зон; Національним банком України – при удосконаленні нормативної бази оцінювання ризиків БІК, діяльності спеціалізованих інвестиційних банків, прогнозуванні фінансової стійкості банківської системи; банками України – при управлінні ризиками БІК, формуванні кредитно-інвестиційної політики.

Висновки та рекомендації дисертанта щодо механізмів надання податкових, митних та інших фінансових преференцій банкам, які надають послуги БІК суб'єктам реального сектора економіки Автономної Республіки Крим, впроваджено в діяльність Міністерства економічного розвитку та торгівлі Автономної Республіки Крим (довідка від 04.09.2013 № 12/810), щодо взаємозалежності обсягів БІК та фінансової стійкості банківської системи – у діяльність Головного управління Національного банку в Автономній Республіці Крим (довідка від 13.03.2014 № 17-120/1569); щодо взаємозалежності обсягів БІК та індикаторів

економічного розвитку регіону – в діяльність Управління Національного банку України в Сумській області (довідка від 19.09.2013 № 02-013/4064); щодо факторної залежності обсягів БІК від структури ресурсної бази банку – в діяльність Кримського РУ Банку «Надра» (довідка від 25.09.2013 № 946); щодо розрахунку оптимальної суми кредитування ІІ – в діяльність ПАТ «Чорноморський банк розвитку та реконструкції» (довідка від 07.10.2013 № 453-01).

Одержані дисертантом наукові результати використовуються у навчальному процесі ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України” при викладанні дисциплін: «Інвестиційне кредитування», «Банківські операції» (акт від 10.09.2013), а також Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського при викладанні дисциплін: «Інвестиційне кредитування», «Кредитування підприємств» (акт від 01.10.2013).

**Особистий внесок здобувача.** Дисертація є завершеною, самостійно виконаною науковою працею. Наукові положення, які виносяться на захист, відображені в опублікованих працях. Результати, опубліковані дисертантом у співавторстві, використані в дисертації лише в межах його особистого внеску.

**Апробація результатів дослідження.** Основні положення дисертаційного дослідження доповідалися, обговорювалися та отримали схвальну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: «Фінанси України» (м. Дніпропетровськ, 1998 р.), «Актуальные проблемы и перспективы развития экономики Украины» (м. Алушта, 2006–2012 рр.), «Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика» (м. Суми, 2006–2011 рр.), «Моделі та стратегії євроінтеграції України» (м. Київ, 2006 р.), «Особливості фінансово-економічного та організаційно-правового регулювання відтворювальних процесів за інноваційно-інвестиційною моделлю» (м. Чернівці, 2012 р.), «Финансовая архитектура в системе экономических преобразований» (м. Сімферополь, 2013 р.) та ін. Наукові результати дисертанта представлені також на всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Становлення національної економіки України» (м. Львів, 1995 р.), «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України» (м. Суми, 2006–2012 р.), «Интеграция института финансово-кредитных отношений в мировое сообщество» (м. Сімферополь, 2011 р.) та ін.

**Публікації.** Основні наукові положення, рекомендації та висновки дисертанта опубліковано у 69 наукових працях загальним обсягом 31,06 друк. арк., з яких особисто автору належить 25,33 друк. арк., у тому числі: підрозділи у 3 колективних монографіях, 25 статей у наукових фахових виданнях України (з них: 12 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз); 1 стаття у зарубіжному науковому виданні; 4 статті у нефархових виданнях; 34 публікації у збірниках тез доповідей конференцій, 2 навчальні посібники.

**Структура і зміст роботи.** Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Повний обсяг дисертації становить 257 сторінок, в тому числі: основного тексту 194 сторінки, 27 таблиць, 38 рисунків, 5 додатків, список використаних джерел з 243 найменувань.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «Теоретичні засади та методичний інструментарій банківського інвестиційного кредитування» визначено сутність БІК, уточнено класифікацію його видів та форм, обґрунтовано проблеми та перспективи його розвитку в Україні, удосконалено інструментарій управління ризиками БІК.

У роботі досліджено еволюцію поглядів на сутність БІК в межах різних наукових шкіл, що дозволило стверджувати про домінування чотирьох основних підходів, відповідно до яких БІК розглядається з точки зору: 1) форми надання позикових коштів (як специфічна форма банківського кредиту); 2) генерованих грошових потоків (вважається, що джерелом погашення кредиту є виключно доходи від реалізації ІП); 3) функцій, завдань та принципів його організації; 4) терміну кредитування (виключно як довгострокове кредитування).

Узагальнення наукової думки щодо визначення змісту БІК свідчить, що кожен з цих підходів не позбавлений недоліків. Так, зокрема, трактування БІК лише як кредитної операції залишає поза увагою значний спектр інших банківських операцій кредитного характеру, які дозволяють позичальникам отримати інвестиційні ресурси (купівля цільових облігацій, фінансовий лізинг, окремі види факторингу тощо). Крім того, враховуючи складність узгодження у часі надходжень від реалізації ІП з графіком погашення ІК, позичальники часто спрямовують доходи від інших видів діяльності на виплати за ІК. Таким чином, недоцільно обмежувати джерела погашення ІК лише доходами від реалізації ІП. Дискусійною в роботі визнана і пропозиція окремих науковців відносити до складу БІК позики інших фінансових установ подібного характеру. Довгостроковість як безумовну особливість БІК автор також вважає необґрунтованою, оскільки термін кредитування часто є коротшим, ніж термін реалізації ІП. Це пов'язано з тим, що переважну частку інвестиційних потреб позичальники фінансують за рахунок власних коштів.

Виходячи з цього, автор пропонує уточнити визначення БІК та розуміти його як комплекс взаємопов'язаних дій із надання банком кредитних, фондкових та нетрадиційних банківських послуг з метою фінансування інвестиційної діяльності позичальника на умовах платності, зворотності, забезпеченості та строковості. Даний підхід відрізняється від існуючих тим, що охоплює весь спектр форм надання банком фінансових ресурсів позичальнику, не обмежуючи при цьому джерела погашення ІК та строки його надання.

У роботі досліджено функції банків у процесі інвестиційного кредитування (мобілізаційну, забезпечувальну, стимулюючу, платіжну, контрольну, допоміжно-інфраструктурну, експертну, інформаційного посередництва). Завдання БІК розглянуто з позиції як окремого банку, так і банківської системи в цілому.

Автором обґрунтовано, що в науковій літературі відсутня узгодженість існуючих класифікацій видів та форм БІК, фондкові форми надання кредитних коштів залишаються поза увагою, види та форми БІК не відповідають типам ІП, що можуть кредитуватися. Для подолання зазначених недоліків в роботі удосконалено класифікацію видів та форм БІК (табл. 1).



Таблиця 1 – Класифікація видів та форм БІК

Критерій класифікації	Вид БІК	Форма надання ІК	Особливості застосування
Цільове призначення	ІК на придбання основних фондів	Банківський кредит, облігаційна позика, лізинг	Переважно екстенсивне розширення виробництва, фінансування існуючих підприємств
	ІК на створення основних фондів	Банківський кредит, облігаційна позика	
	ІК на модернізацію основних фондів	Банківський кредит, облігаційна позика	Інтенсивне розширення виробництва, фінансування існуючих підприємств, венчурне фінансування
	ІК на комплексну реалізацію ІП	Банківський кредит, облігаційна позика, лізинг, факторинг, проектне фінансування	
	ІК на розробку та впровадження інновацій	Облігаційна позика, банківський кредит	
Термін кредитування	Довгостроковий ІК (понад 3 роки)	Банківський кредит, облігаційна позика, лізинг, проектне фінансування	Фінансування реалізації ІП в цілому
	Середньостроковий ІК (1–3 роки)	Облігаційна позика, банківський кредит, лізинг, проектне фінансування	Фінансування реалізації ІП в цілому або частково
	Короткостроковий ІК (до 1 року)	Банківський кредит, факторинг	Переважно для фінансування окремих етапів реалізації ІП
Забезпечення	ІК, забезпечений заставою, майновими правами; ІК, забезпечений гарантією банку або держави; ІК, забезпечений страховим договором	Банківський кредит, облігаційна позика, лізинг	В основному, коли об'єктом кредитування виступають основні виробничі та невиробничі фонди, необхідні для реалізації ІП
	Незабезпечений ІК	Факторинг, облігаційна позика	Фінансування реалізації окремих етапів ІП
Ризик	ІК з високим рівнем ризику	Облігаційна позика, факторинг	Залежить від кредитно-інвестиційної політики банку, його схильності до ризику та загальної економічної ситуації в країні (галузі)
	ІК з помірним рівнем ризику	Банківський кредит, лізинг	
	ІК з низьким рівнем ризику	Проектне фінансування	
Джерело погашення кредиту	ІК з погашенням за рахунок доходів від реалізації ІП	Банківський кредит, облігаційна позика, лізинг, факторинг, проектне фінансування тощо	Фінансування реалізації ІП в цілому
	ІК з погашенням за рахунок доходів від основної діяльності, не пов'язаної з ІП		У випадках, коли доходи від вкладених інвестицій відстрочені у часі, або фінансується лише окремих етап ІП
	ІК з погашенням за рахунок змішаних доходів		Найбільш поширений у всіх випадках
Вид винагороди банку за БІК	ІК з виплатою відсотків (фіксованих або плаваючих)	Банківський кредит, облігаційна позика, лізинг	Найбільш поширений основний вид винагороди за БІК
	ІК з виплатою комісії	Банківський кредит, лізинг	Як додаткова винагорода за супутні послуги банку при наданні ІК
	ІК з виплатою дисконту	Облігаційна позика, факторинг	Основна винагорода за окремими видами ІК
	ІК з участю в прибутку	Проектне фінансування	Основна винагорода банку за ІК
Частота надання ІК	Одноразовий ІК	Банківський кредит, облігаційна позика, факторинг, лізинг, проектне фінансування, банківські гарантії	Залежно від ІП, реалізація якого кредитується
	Багаторазовий ІК	Кредит (кредитні лінії)	
Інструменти фінансового ринку, що використовуються для БІК	ІК, наданий за допомогою банківського кредиту	Банківський кредит	Залежно від специфіки ІП, реалізація якого кредитується, фінансових можливостей банку, рівня ризику, які банк готовий на себе прийняти, спеціалізації банку
	ІК, наданий за допомогою цінних паперів	Облігаційна позика, проектне фінансування	
	ІК, наданий за допомогою прямої участі в ІП	Проектне фінансування	
	ІК, наданий за допомогою гарантії	Банківська гарантія	
	ІК, наданий за допомогою нетрадиційних банківських інструментів	Факторинг, лізинг	

Як видно з табл. 1, ряд інструментів фінансового ринку, які використовуються для традиційного кредитування або інвестування, автор не вважає інструментами БІК, зокрема: векселі (оскільки неможливо встановити цільове призначення вексельного кредиту); інвестиційні сертифікати (оскільки не передбачають гарантованого повернення коштів); акції (окрім проектного фінансування).

Підхід автора до класифікації видів та форм БІК відрізняється від існуючих тим, що встановлює чітку відповідність форм БІК його видам та відмежовує БІК від інших видів кредитування та інвестування. Це дає можливість визначити особливості застосування окремих форм БІК відповідно до ролі банку у фінансуванні ІІ, що підвищить рівень узгодженості кредитної та інвестиційної політики банку та забезпечить адекватне обрання виду та форми БІК залежно від специфіки ІІ, що кредитується.

Узагальнення наукових напрацювань у сфері управління ризиками БІК дозволило автору стверджувати про відсутність універсальної для всіх форм БІК моделі вимірювання ризику; квантифікацію ризику БІК переважно за загальними методиками оцінювання кредитного ризику; неврахування потенційного ефекту від реалізації ІІ та впливу на нього змін у соціальному та економічному середовищі в процесі визначення рівня ризику БІК.

Аналіз механізму нормативного регулювання ризиків БІК в Україні показав, що затверджена НБУ методика оцінювання кредитного ризику не враховує інвестиційний характер кредиту та імовірнісну природу майбутніх доходів за ІІ. Крім того, існуючі підходи до лімітування ризику банку за кредитами, в тому числі й інвестиційними, ґрунтуються на можливості банку відшкодувати збитки, в той час як при БІК доцільніше було б орієнтуватися на прогнозований ефект від реалізації ІІ.

Зважаючи на виявлені в роботі проблеми існуючої методичної та нормативної бази управління ризиками БІК, автором запропоновано:

1) оцінювати загальний рівень ризику БІК ( $TR$ ) на засадах сценарного аналізу шляхом врахування не тільки потенційних збитків, а і ймовірних вигід від ІІ, виходячи із прогнозів грошових потоків при оптимістичному, реалістичному та песимістичному сценаріях його реалізації:

$$TR = \sum_{i=1}^n B_i \cdot P_i^B (\cup E^p, \cup S^p, \cup B^p \cup L^p) - \sum_{i=1}^n L_i \cdot P_i^L (\cup E^p, \cup S^p, \cup B^p \cup L^p) \quad (1)$$

де  $B_i$  – прогнозний обсяг прибутку від реалізації ІІ за  $i$ -м сценарієм;  $L_i$  – прогнозний обсяг збитку від реалізації ІІ за  $i$ -м сценарієм;  $n$  – кількість сценаріїв реалізації ІІ;  $P_i^B, P_i^L$  – відповідно, імовірності отримання прибутків/збитків при реалізації ІІ за  $i$ -м сценарієм. За пропозицією автора, кожен сценарій визначається прогнозованою комбінацією відповідних станів економічного ( $E^p$ ) та соціального ( $S^p$ ) розвитку, а також потенційною результативністю (прибутками ( $B^p$ ) та збитками ( $L^p$ )) діяльності позичальника в цілому, незалежно від реалізації ІІ;

2) встановлювати граничне значення вартості управління ризиками надання ІК для реалізації ІІ ( $PUP$ ) як максимальну вартість ресурсів (грошових, трудових, матеріальних), які банк може витратити для мінімізації можливих негативних результатів реалізації цього ІІ:

$$PUP = \sum_{i=1}^m (P_i \times \sum_{t=1}^T \frac{I_{it} - L_{it}}{(1+r)^t}) \quad (2)$$

де  $I_{ik}$  – прогнозний обсяг доходу за  $j$ -м сценарієм реалізації ІІ у період  $t$ ;  $L_{jk}$  – потенційні витрати за  $j$ -м сценарієм реалізації ІІ у період  $t$ ;  $r$  – ставка дисконтування;  $T$  – тривалість ІІ;  $m$  – кількість негативних сценаріїв реалізації ІІ;

3) розраховувати коригуючий коефіцієнт для визначення максимальної суми надання банком коштів для кредитування окремого ІІ ( $IK_{max}$ ), що забезпечує банку оптимальний баланс між ризиком отримання збитків та імовірною вигодою від БІК, дозволяє орієнтуватися не на обсяги регулятивного та статутного капіталу, а на потенційну ефективність реалізації ІІ, скориговану на ймовірність її досягнення:

$$IK_{max} = CH \times P_{CH} - \frac{1 - P_{CH}}{CH} \quad (3)$$

де  $CH$  – співвідношення кількості імовірних позитивних та негативних результатів кредитування банком ІІ;  $P_{CH}$  – імовірність успішного погашення ІК;

4) розраховувати оптимальну суму ІК ( $BIL$ ) з урахуванням коригуючого коефіцієнта і типу кредитної політики банку:

$$BIL = IK_{max} \times (\lambda \cdot AIL_{max} + (1 - \lambda)AIL_{min}) \quad (4)$$

де  $\lambda$  – параметр, що відображає схильність банку до ризику залежно від типу його кредитної політики (при агресивному типі  $\lambda \in [0,67; 1,00]$ ; при помірному типі  $\lambda \in [0,33; 0,67]$ ; при консервативному типі  $\lambda \in [0; 0,33]$ );  $AIL_{max}$  – максимальна сума ІК, яка потрібна позичальнику;  $AIL_{min}$  – мінімальна сума ІК, яка задовольнить позичальника.

За пропозиціями автора, сума ІК, розрахована за формулою (4), має в подальшому коригуватися з урахуванням вартості забезпечення, репутації та інших кількісних та якісних показників діяльності потенційного позичальника.

У другому розділі «Дослідження впливу банківського інвестиційного кредитування на розвиток банківської системи та економіки України» обґрунтовано основні детермінанти та цільові пріоритети розвитку БІК в Україні, формалізовано суб'єктно-об'єктні взаємозв'язки БІК та фінансової стійкості банківської системи України; досліджено вплив БІК на розвиток малого та середнього бізнесу в Україні.

У контексті дослідження перспектив розвитку БІК в Україні важливим є обґрунтування його цільових пріоритетів, фінансова підтримка яких з боку банків призведе до найбільш відчутних змін в економічному розвитку країни. У світовій практиці одним із пріоритетів грошово-кредитної політики є кредитування інновацій, тоді як в Україні протягом останніх 12 років обсяги фінансування

інновацій не перевищували 2 % від ВВП (найбільшим воно було у 2007 р. – 1,51 %, а протягом 2008–2012 рр. скоротилося майже у 2 рази – до 0,81 %). Частка обсягів фінансування інновацій в Україні сьогодні складає лише 4,35 % від обсягів капітальних інвестицій (за кризовий період обсяг капітальних інвестицій скоротився майже на 30 %, докризовий рівень не відновлено і дотепер).

В той же час саме стимулювання процесів розширеного відтворення на інноваційній основі, а не екстенсивне розширення виробництва має стати пріоритетом БІК. Цей висновок автором зроблено за результатами регресійного аналізу за даними 1998–2012 рр., який виявив значно більший вплив на ВВП України ( $GDP$ ) обсягу фінансування інновацій ( $FI$ ), ніж загального обсягу капітальних інвестицій ( $CI$ ):

$$GDP=85,862FI+35602, \quad (5)$$

$$GDP=3,9475CI+49905 \quad (6)$$

Отримані лінійні залежності є адекватними, про що свідчать значення коефіцієнтів детермінації (0,83 та 0,82 відповідно).

За результатами аналізу галузевої структури обсягів інвестування в Україні та рівня зносу основних засобів автор стверджує, що для вітчизняних банків пріоритетним має стати інвестиційне кредитування підприємств переробної промисловості, транспорту та зв'язку, будівельної та добувної галузей.

Дослідження причин, що сьогодні стримують активний розвиток БІК в Україні, дозволило основними з них вважати наступні: 1) високу вартість ІК та завищені вимоги банків щодо їх забезпечення; 2) високий рівень ризику БІК; 3) відсутність у банків довгострокової ресурсної бази; 4) неефективність існуючих механізмів захисту кредиторів та позичальників від інвестиційних ризиків.

Фактори, що найбільшою мірою впливають на розвиток БІК в Україні, автором об'єднано у три групи, які сформували основу для моделі формалізації цього впливу:

1) група ресурсних факторів, що формують пропозицію ІК – депозити банків, кредити інших банків та фінансових організацій, кошти, залучені від випуску облігацій, власний капітал банків тощо. В модель включено темпи приросту депозитів на вимогу ( $\Delta D^0$ ), депозитів терміном до 1 року ( $\Delta D^1$ ), депозитів терміном від 1 до 2 років ( $\Delta D^{1-2}$ ), враховуючи той факт, що сьогодні в Україні саме вони складають 95 % депозитного портфеля банків та практично 60 % залучених та запозичених ними ресурсів;

2) група цінових факторів – процентні ставки по депозитам, кредитам, облігаціям, загальний рівень інфляції, рівень споживчих цін тощо. Зважаючи на те, що на сьогодні найпоширенішою формою БІК в Україні є банківський кредит, у модель включені темпи приросту середнього рівня кредитних процентних ставок ( $\Delta r^c$ ), а також рівня інфляції в країні ( $\Delta I$ ), враховуючи її значний вплив на соціально-економічний розвиток країни;

3) група факторів, що визначають попит на ІК – ВВП, ВНП, обсяги капітальних інвестицій, рівень зносу основних засобів, рентабельність діяльності суб'єктів господарювання, показники кредитної активності банків тощо.

Враховуючи репрезентативність та доступність статистичних даних, у модель включені темпи приросту чистого прибутку підприємств ( $\Delta NP$ ), ВВП ( $\Delta GDP$ ), загального обсягу кредитного портфеля банків ( $\Delta CP$ )).

Враховуючи необхідність приведення факторів у зіставний вигляд та врахування не абсолютних значень даних факторів, а їх динамічних змін протягом тривалого періоду (з метою забезпечення репрезентативності даних), у моделі незалежними змінними виступають не абсолютні значення обраних факторів, а темпи їх приросту. Залежність темпу приросту частки ІК в кредитному портфелі банків України ( $\Delta \omega_{CP}^I$ ) від темпів приросту цих факторів, за даними 1999–2012 рр., автором формалізовано наступним чином:

$$\begin{aligned} \Delta \omega_{CP}^I = & 8,16 \cdot \Delta D^0 - 1,40 \cdot \Delta D^1 + 1,79 \cdot \Delta D^{1-2} + 11,69 \cdot \Delta r^c + \\ & + 0,08 \cdot \Delta I + 2,89 \cdot \Delta NP + 0,66 \cdot \Delta GDP - 1,97 \cdot \Delta CP - 22,23 \end{aligned} \quad (7)$$

Побудовану модель можна вважати:

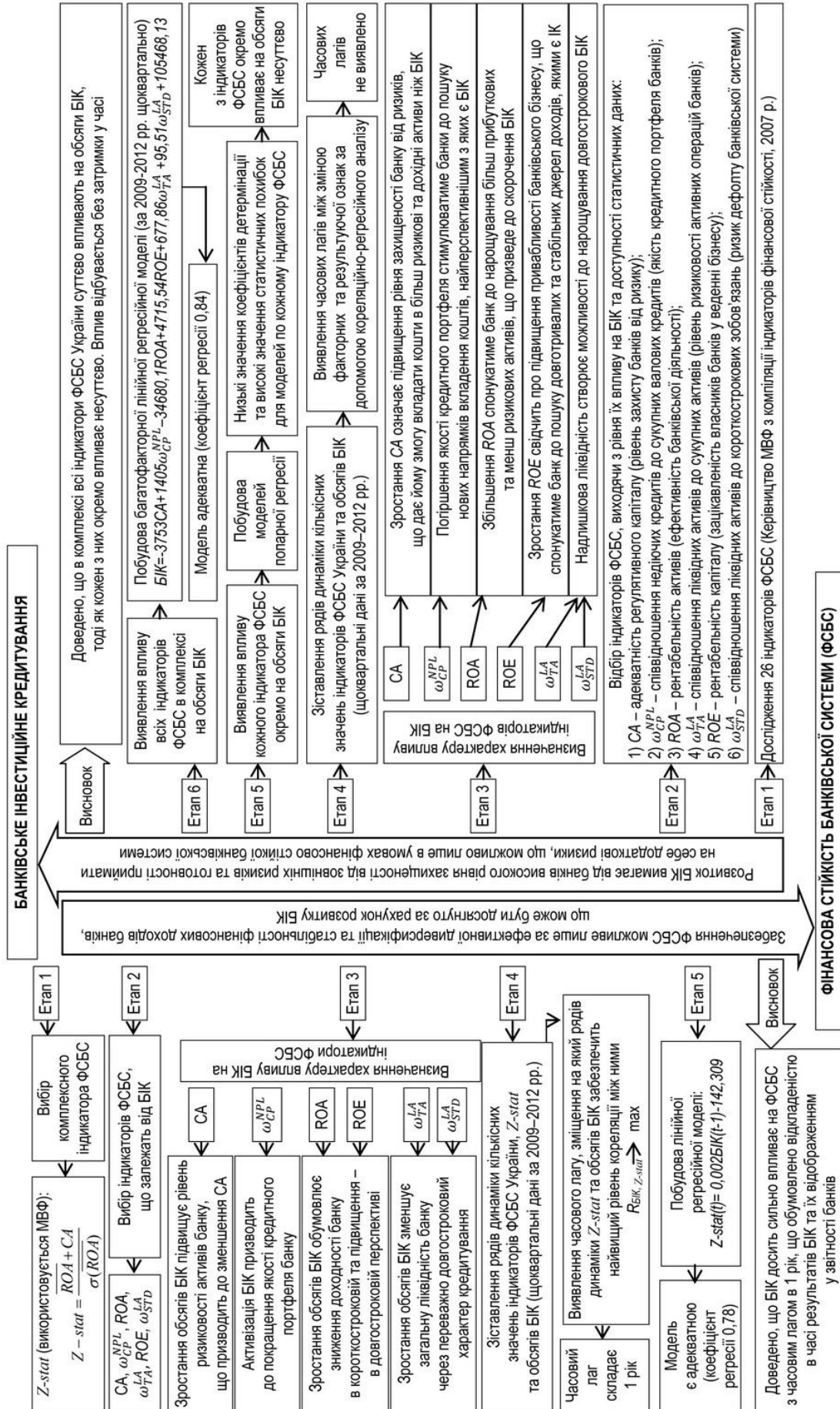
- предикативною, оскільки вона є динамічною та з успіхом може використовуватися для прогнозування обсягів БІК;
- регресійно-диференціальною, оскільки вона поєднує елементи регресійного аналізу (встановлює залежність між темпом приросту частки ІК в кредитному портфелі банків України та темпами приросту факторів, що визначають попит, пропозицію та ціну ІК) та аналізу еластичності (за рахунок врахування темпів приросту незалежних та залежної змінних).

Побудована автором модель є статистично значущою, про що свідчить високе значення коефіцієнта регресії (0,92).

Як видно, в 1999–2012 рр. в Україні найбільший вплив на обсяги БІК мали ресурсні фактори, а найменший – цінові. Це пояснюється тим, що сьогодні можливості розширення обсягів БІК обмежуються переважно можливостями банків, ніж потребами позичальників, тобто сучасна структура ресурсної бази банків (переважання короткотермінових ресурсів) та її волатильність не дозволяють банкам брати активну участь у кредитуванні ІП, які здебільшого вимагають значних обсягів і тривалого терміну кредитування.

Ґрунтуючись на даній моделі, автором здійснено прогнозування обсягів БІК в Україні на 2014 рік. Так, при збереженні існуючих тенденцій розвитку банківської системи та економіки в цілому обсяги БІК будуть зростати як в абсолютному вимірі (з 911 402 млн грн. в 2013 р. до 112 922,71 млн грн. в 2014 р.), так і у відносному (частка ІК у кредитному портфелі банків зросте на 23,54 %).

Проведений автором аналіз показав, що на сьогодні вітчизняна банківська система за характеристиками її ресурсної бази не здатна збільшувати обсяги БІК. Враховуючи довгостроковий характер ІК, зростання їх обсягів призведе до нарощування розриву у строках кредитів та депозитів (станом на початок 2013 р. він становив 1,5 роки). Це підвищить ризики ліквідності банківської системи та її вразливість до зовнішніх та внутрішніх шоків. Виходячи з цього, актуальності набуває дослідження взаємозв'язку БІК та фінансової стійкості банківської системи України. Автор стверджує, що цей взаємозв'язок носить суб'єктно-об'єктний характер (рис. 1).



**Рисунок 1 – Етапи обґрунтування суб'єктно-об'єктного взаємозв'язку БІК та фінансової стійкості банківської системи**

Представлені на рис. 1 лінійні регресійні моделі дозволяють прогнозувати: з одного боку – зміну обсягів БІК при зміні окремих ендогенних детермінант забезпечення фінансової стійкості банківської системи (без часового лагу), а з іншого боку – вплив кредитно-інвестиційної діяльності банків на появу ознак дестабілізації банківської системи, зокрема – зменшення ефективності діяльності банків, їх ліквідності, адекватності їх регулятивного капіталу та якості кредитного портфеля (з лагом в 1 рік).

Тенденції розвитку БІК значною мірою визначають зміни у розвитку не тільки банківської системи, а й суб'єктів реального сектора економіки. Під час кризи банки європейських країн надавали перевагу БІК суб'єктів малого та середнього бізнесу, тоді як в Україні обсяги БІК на розвиток цього виду бізнесу є незначними. Найбільш ефективною формою БІК суб'єктів цього бізнесу є проектне фінансування (в роботі описано механізм його реалізації).

У третьому розділі «**Методичні засади інституціонального та інфраструктурного забезпечення розвитку банківського інвестиційного кредитування в Україні**» узагальнено напрямки державного регулювання БІК в Україні та світі; обґрунтовано функціональні засади розвитку в Україні спеціалізованих інвестиційних банків та спеціальних інвестиційних зон; визначено напрямки взаємодії банків та хедж-фондів у процесі БІК.

Узагальнення досвіду державного регулювання БІК у країнах Європи засвідчило, що головним його пріоритетом є стимулювання кредитно-інвестиційного забезпечення експортно-орієнтованих та інноваційно-активних підприємств, а також малого та середнього бізнесу шляхом надання державних гарантій та пільгових ІК. В Україні першочерговими заходами державного регулювання БІК автор вважає скорочення інфляційного тиску на економіку, зменшення облікової ставки, застосування прогресивних технологій оцінювання ризику БІК та пряму адміністративну підтримку ІП в пріоритетних галузях.

Як показав аналіз світового досвіду, близько половини інвестицій у розвиток інфраструктури національних економік різних країн світу забезпечують інвестиційні банки, які спеціалізуються на БІК. В Україні функціонування спеціалізованих інвестиційних банків було передбачено законодавством до 2010 р. як банків, в активах яких домінують цінні папери (понад 50 % сукупних активів). Аналіз портфеля цінних паперів вітчизняних банків показав, що на 99 % він складається зі спекулятивних цінних паперів (з метою отримання прибутку від курсової різниці у короткостроковому періоді), операції з якими, на думку автора, не носять інвестиційного характеру.

В роботі обґрунтовано, що сьогодні з метою посткризового відновлення та розвитку реального сектора економіки назріла необхідність у відновленні в Україні діяльності інвестиційних банків, які мають забезпечити нарощування обсягів БІК. В той же час автор вважає, що ці банки мають функціонувати в якісно новому форматі – як банки, в яких понад 50 % сукупних активів становлять не цінні папери, а інвестиційні активи: ІК (кредити на фінансування ІП), інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, інвестиції в цільові інвестиційні

облігації. Такий формат функціонування інвестиційного банку відрізняється від попереднього тим, що враховує інтереси приватних власників, держави та підприємств, що сприятиме активізації інвестиційних процесів в економіці України. Обґрунтовано необхідність розробки принципово нового підходу до формування структури власності цих банків, їх ресурсної бази, визначення напрямів діяльності та встановлення Національним банком України економічних нормативів (рис. 2).



**Рисунок 2 – Організаційно-функціональні засади діяльності інвестиційних банків в Україні**

Обґрунтовано, що на сьогодні доцільним буде створення інвестиційного банку на базі одного з тих банків, які були фактично націоналізовані під час фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр., тоді як у подальшому з метою недопущення високої концентрації ризиків слід обмежити загальні активи цих банків на рівні 10 % від сукупних активів банківської системи.

Специфіка БІК, що полягає у низькому рівні достовірності довгострокового прогнозування ймовірних грошових потоків від ІП та ринкової кон'юнктури, актуалізує питання пошуку банками ефективних механізмів зменшення



власних ризиків не лише за рахунок удосконалення внутрішніх процедур ризик-менеджменту, а й шляхом перекладання частини ризиків на інші фінансові установи. З цією метою банки часто намагаються обмежити власну участь в операціях БІК лише роллю посередника. Так, наприклад, трастові банки (банки з довірчого управління) реалізують операції БІК за рахунок клієнта, який приймає на себе фінансові ризики. Також банки стають учасниками корпоративних інвестиційних фондів та опосередковано інвестують кошти в ІІІ.

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми автор вважає створення в Україні хеджевих інвестиційних фондів за участю в них банків як головних партнерів поряд із приватними інвесторами або державою. В роботі обґрунтовано функції, завдання та переваги для кожного з них від участі в цих фондах. Головним завданням хедж-фондів має стати інвестиційне кредитування розвитку підприємств за допомогою традиційних кредитних та фондових інструментів з мінімальним терміном в 1 рік. Це суттєво відрізняє їх від венчурних фондів, які спеціалізуються на пошуку цінних паперів, які не торгуються на біржах, або таких, що в найближчому майбутньому плануються до розміщення на біржі.

У роботі обґрунтовано ряд заходів щодо забезпечення транспарентності діяльності хедж-фондів, зокрема, щодо обов'язкового оприлюднення інформації про структуру власності фонду, резидентність партнерів, інвестиційну стратегію фонду, порядок відбору ІІІ для фінансування, поточні активи в управлінні фонду, поточні та завершені ІІІ тощо. З метою запобігання використанню хедж-фондів для легалізації незаконних доходів запропоновано обмежити мінімальний внесок у них розміром у 150 тис. грн. та заборонити цим фондам фінансувати ІІІ пов'язаних з партнерами суб'єктів господарювання.

Для забезпечення прозорості конкурентних відносин між інвесторами автор пропонує створити біржу ІІІ як неприбуткову організацію, завданням якої є акумулювання технічної та фінансової інформації про ІІІ, їх експертиза, організація торгів щодо права на фінансування ІІІ, контроль за дотриманням комерційної таємниці, оформлення гарантійних зобов'язань та інших угод. У роботі обґрунтовано організаційний механізм та принципи функціонування цієї біржі.

Однією з умов активізації розвитку БІК є створення сприятливого інвестиційного клімату, зокрема за допомогою вільних економічних зон або територій пріоритетного розвитку. В роботі досліджено досвід їх функціонування в різних країнах світу, визначено основні причини невиконання ними своїх завдань в Україні та обґрунтовано доцільність створення спеціальних інвестиційних зон, відмінність яких полягає не у географічній, а галузево-предметній спеціалізації. Розроблено пропозиції щодо режиму їх діяльності, законодавчого оформлення порядку їх створення та функціонування, встановлення податкових пільг та державних гарантій щодо підтримання ліквідності банків, які надають ІІІ для суб'єктів господарювання цих зон.

## ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-прикладної задачі, що полягає в удосконаленні методичного, інституціонального та інфраструктурного забезпечення розвитку БІК в Україні.

За результатами дисертаційного дослідження зроблено такі висновки:

1. Визначаючи сутність БІК, слід враховувати весь спектр форм надання банком фінансових ресурсів позичальнику (не тільки кредит, а й купівлю цільових облігацій, фінансовий лізинг, окремі види факторингу тощо), не обмежуючи при цьому джерела погашення ІК (не лише доходами від реалізації ІП) та строки його надання (довгостроковість не є виключною ознакою БІК).

2. Класифікація видів та форм БІК залежно від цільового призначення ІК, його терміну, забезпечення, ризику, джерел погашення, виду винагороди банку, частоти надання, інструментів фінансового ринку, що використовуються для БІК, відмежовує БІК від інших видів кредитування та інвестування.

3. Загальний рівень ризику БІК слід оцінювати на засадах сценарного аналізу та враховувати не тільки потенційні збитки, а і ймовірні вигоди від ІП. Слід встановлювати граничне значення вартості управління ризиками БІК як максимальну вартість ресурсів (грошових, трудових, матеріальних), які банк може витратити для мінімізації можливих негативних результатів цього ІП. Оптимальну суму ІК слід визначати з урахуванням типу кредитної політики банку, ресурсних потреб позичальника та його можливостей успішного погашення ІК.

4. Узагальнення аналітичної інформації свідчить, що частка банківських кредитів та інших позик у фінансуванні капітальних інвестицій в Україні хоч і зростає протягом останніх 5 років, проте є низькою (16,13 %), тоді як у країнах Європи вона складає від 30 до 50 %. Частка ІК у структурі кредитного портфеля банків протягом останніх 5 років практично не змінюється і є низькою (близько 10 % на початок 2013 р.). Основний акцент при розвитку БІК в Україні має бути зроблений на створенні державою сприятливих умов для його активізації, пошуку банками ефективних інструментів його здійснення, а також розробці механізмів управління специфічними ризиками БІК.

5. На основі побудованої предикативної регресійно-диференціальної моделі доведено, що в 1999–2012 рр. в Україні найбільший вплив на обсяги БІК мали ресурсні фактори (зокрема, темпи приросту депозитів на вимогу, до 1 року та від 1 до 2 років), а найменший – цінові (зокрема, темпи приросту середнього рівня кредитних процентних ставок та рівня інфляції). При збереженні існуючих тенденцій розвитку банківської системи та економіки в цілому обсяги БІК зростатимуть як в абсолютному вимірі, так і у відносному (в 2014 р. частка ІК в кредитному портфелі банків зросте на 23,54 %).

6. Пріоритетним напрямком розвитку БІК в Україні має стати стимулювання процесів розширеного відтворення на інноваційній основі, а не екстенсивне розширення виробництва, причому переважно підприємств переробної промисловості, транспорту та зв'язку, будівельної та добувної галузей.

7. Дослідження взаємозв'язку БІК та фінансової стійкості банківської системи України показало, що цей взаємозв'язок носить суб'єктно-об'єктний характер: з одного боку, зміна обсягів кредитно-інвестиційної діяльності банків значною мірою визначає рівень фінансової стійкості, причому з часовим лагом в 1 рік, що обумовлено відкладеністю в часі результатів БІК та їх відображенням у звітності банків; з іншого боку, вплив окремих індикаторів (ефективності діяльності банків, їх ліквідності, адекватності їх регулятивного капіталу та якості кредитного портфеля) є незначним, хоча всі вони у комплексі суттєво впливають на обсяги БІК без затримки у часі.

8. В Україні назріла необхідність відновлення діяльності інвестиційних банків, але в якісно новому форматі – як банків, спеціалізація яких встановлюється залежно не від форми активів, а від їх цільового призначення, та які організовані на засадах державно-приватного партнерства. Необхідним є коригування пріоритетних напрямів їх діяльності, підходу до формування ресурсної бази, введення нормативу максимального ризику інвестиційних активів для них.

9. З метою перекладання частини ризиків на інші фінансові установи банки можуть увійти як головний партнер у хеджеві інвестиційні фонди, завданням яких є інвестиційне кредитування розвитку підприємств за допомогою традиційних кредитних та фондових інструментів з мінімальним терміном в 1 рік. Для забезпечення прозорості конкурентних відносин між інвесторами запропоновано створити біржу ІІ. З метою запобігання використанню хедж-фондів для легалізації незаконних доходів запропоновано обмежити мінімальний внесок у них розміром у 150 тис. грн. та заборонити цим фондам фінансувати ІІ пов'язаних з партнерами суб'єктів господарювання.

## СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

### *Монографії*

1. Перзеке Н. Б. Управление кредитным риском как важнейший элемент финансовой безопасности банка / Н. Б. Перзеке / Инновационное развитие и финансовая безопасность социально-экономических систем : монография / под ред. С. В. Климчук. – Симферополь : ДИАЙПИ, 2014. – С. 134–140 (0,37 друк. арк.).
2. Перзеке Н. Б. Совершенствование механизма банковского кредитования для обеспечения регионального развития / Н. Б. Перзеке, И. С. Журба // Финансово-кредитный механизм обеспечения социально-экономического развития региона / Климчук С. В., Вожжов А. П., Колодий С. Ю., Корчинский В. Е., Бондарь А. П. и др. – Симферополь : ООО «ДиАйПи», 2010. – С. 199–256 (2,86 друк. арк.). *Особистий внесок: розроблено пропозиції щодо удосконалення механізму БІК підприємств рекреаційно-туристичного комплексу Автономної Республіки Крим (2,38 друк. арк.).*

*Статті у наукових фахових виданнях України*

3. Перзеке М. Б. Вплив банківського інвестиційного кредитування на розвиток галузей національної економіки] / М. Б. Перзеке // Вісник Української академії банківської справи. – 2013. – № 1(34). – С. 94–100 (0,46 друк. арк.).
4. Перзеке М. Б. Державна політика у сфері банківського інвестиційного кредитування: закордонний досвід та вітчизняні реалії / М. Б. Перзеке // Економічний форум. – Луцьк : Луцький національний технічний університет. – 2013. – № 1. – С. 355–363 (0,62 друк. арк.).
5. Перзеке М. Б. Розвиток системи банківського інвестиційного кредитування в Україні та її роль у забезпеченні відтворювального процесу / М. Б. Перзеке // Розвиток економічних методів управління національною економікою та економікою підприємства: зб. наук. праць / ДонДУУ. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – Т. XIII. – 400 с. – (Серія «Економіка»; вип. 248). – С. 243–255 (0,59 друк. арк.).
6. Перзеке М. Б. Використання закордонного досвіду державної політики у сфері банківського інвестиційного кредитування в Україні / М. Б. Перзеке // Економіка Крима: научно-практичний журнал / Симферополь, 2012. – № 4 (41). – С. 430–434 (0,40 друк. арк.).
7. Перзеке Н. Б. Банковское инвестиционное кредитование как экономическая категория / Н. Б. Перзеке // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – (Серия «Экономика и управление»). Том 22 (61). – 2009. – № 1. – С. 77–82 (0,52 друк. арк.).
8. Перзеке Н. Б. Проблемы банковского кредитования инвестиционных проектов / Н. Б. Перзеке, В. В. Матвеева // Культура народов Причерноморья. – 2008. – № 137. – С. 68–70 (0,39 друк. арк.). *Особистий внесок: здійснено порівняльний аналіз проектного фінансування та БІК (0,22 друк. арк.).*
9. Перзеке Н. Б. Кредитный и кредитно-инвестиционный потенциал коммерческого банка / В. П. Прадун, Н. Б. Перзеке // Экономика и управление. – Симферополь. – 2002. – № 6 (37). – С. 54–57 (0,26 друк. арк.). *Особистий внесок: визначено сутність кредитно-інвестиційного потенціалу банку (0,15 друк. арк.).*
10. Перзеке Н. Б. Роль банковского кредита в финансировании инвестиционного процесса в трансформационной экономике / Н. Б. Перзеке // Вестник СевГТУ. Вып. 37: Экономика и финансы : сб. науч. тр. / редкол. : В. И. Плаксин (отв. ред.) и др.; Севастоп. гос. нац. ун-т. – Севастополь : Изд-во СевНТУ, 2002. – С. 94–101 (0,44 друк. арк.).
11. Перзеке М. Б. Банківське кредитування як джерело фінансування інвестиційного процесу / М. Б. Перзеке // Фінанси України. – 2001. – № 3. – С. 138–141 (0,28 друк. арк.).
12. Перзеке М. Б. Можливості банківського кредитування інвестиційного процесу в умовах економічного зростання / М. Б. Перзеке // Проблеми трансформації економіки України : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-ту. – 2000. – С. 70–74 (0,40 друк. арк.).

**Статті у зарубіжних наукових виданнях**

13. Perzeke N. Development of the bank investment lending system in Ukraine in the post-crisis period / N. Perzeke // Современный научный вестник : научно-теоретический и практический журнал. – Белгород : Руснауцкнига, Серия: Экономические науки. – 2013. – № 23 (162), с. 5–10 (0,39 друк. арк.).

**Тези доповідей на науково-практичних конференціях**

14. Перзеке Н. Б. Развитие системы банковского инвестиционного кредитования в Украине и ее роль в обеспечении воспроизводственного процесса / Н. Б. Перзеке // Теория и практика экономики и предпринимательства : материалы X Международной научно-практической конференции. Гурзуф, 25–27 апреля 2013 года. – Саки : ЧП «Предприятие Феникс», 2013. – С. 112–113 (0,08 друк. арк.).
15. Перзеке М. Б. Інструменти державного впливу на систему банківського інвестиційного кредитування / М. Б. Перзеке // Особливості фінансово-економічного та організаційно-правового регулювання відтворювальних процесів за інноваційно-інвестиційною моделлю : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, (Чернівці, 23 листоп. 2012 р.) / МОНмолодьспорту України, Буковинський державний фінансово-економічний університет. – Чернівці : БДФЕУ, 2012. – С. 91–92 (0,08 друк. арк.).
16. Перзеке Н. Б. Особенности инвестиционного кредитования рекреационно-туристического бизнеса / Н. Б. Перзеке // Интеграция института финансово-кредитных отношений в мировое сообщество : сб. трудов украинской научно-практической конференции. – Симферополь, 2011. – ТНУ имени В. И. Вернадского, 2011. – С. 166–168 (0,08 друк. арк.).
17. Перзеке Н. Б. Использование банковского инвестиционного кредитования в условиях экономического кризиса / Н. Б. Перзеке // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (21–22 травня 2009 р.) / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – С. 75–76 (0,09 друк. арк.).
18. Перзеке М. Б. Процентна ставка за банківськими кредитами в умовах посилення міжнародної інтеграції банківської системи України / Н. Б. Перзеке // Моделі та стратегії євроінтеграції України: економічний і правовий аспекти : збірник матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції, 30 травня 2006 р. – К. : УАЗТ, 2006. – С. 302–304 (0,14 друк. арк.).
19. Перзеке Н. Б. Об ограниченности возможностей создания кредитных ресурсов коммерческими банками / Н. Б. Перзеке // Фінанси України : матеріали 2-ї Міжнародної науково-практичної конференції: м. Дніпропетровськ, 15 травня 1998 р. – Дніпропетровськ : Вид-во «Навчальна книга», 1998. – С. 44–45 (0,12 друк. арк.).

### ***Навчальні посібники***

20. Перзеке Н. Б. Инвестиционное кредитование : учебное пособие / Н. Б. Перзеке, О. С. Сиваш. – Симферополь : Таврический национальный университет им. В. И. Вернадского, 2007. – 145 с. (5,47 друк. арк.). *Особистий внесок: систематизовано сутнісні та функціональні характеристики БІК (4,6 друк. арк.).*

### **АНОТАЦІЯ**

Перзеке М. Б. Розвиток банківського інвестиційного кредитування в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2014.

У дисертації удосконалено методичне, інституціональне та інфраструктурне забезпечення розвитку БІК в Україні. Поглиблено підхід до трактування сутності БІК, уточнено класифікацію його видів та форм, удосконалено методичний інструментарій управління ризиками БІК, обґрунтовано основні детермінанти та цільові пріоритети його розвитку в Україні, досліджено його вплив на розвиток малого та середнього бізнесу, формалізовано суб’єктно-об’єктні взаємозв’язки БІК та фінансової стійкості банківської системи України, узагальнено напрямки державного регулювання БІК в різних країнах, обґрунтовано механізм розвитку в Україні спеціалізованих інвестиційних банків та спеціальних інвестиційних зон, визначено напрямки взаємодії банків та хедж-фондів в процесі БІК.

Ключові слова: банківське інвестиційне кредитування, спеціалізовані інвестиційні банки, інвестиційний кредит, інвестиційний проект, спеціальні інвестиційні зони, хеджеві інвестиційні фонди, фінансова стійкість банківської системи.

### **АННОТАЦИЯ**

Перзеке Н. Б. Развитие банковского инвестиционного кредитования в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2014.

В работе усовершенствовано методическое, институциональное и инфраструктурное обеспечение банковского инвестиционного кредитования (БИК).

БИК предложено понимать как комплекс взаимосвязанных действий по предоставлению банком кредитных, фондовых и нетрадиционных банковских услуг для финансирования инвестиционной деятельности заемщика на условиях платности, возвратности, обеспеченности и срочности. Данный подход охватывает весь спектр форм предоставления банком финансовых ресурсов заемщику, не ограничивая при этом источники погашения и сроки его предоставления.

В работе представлена классификация видов и форм БИК в зависимости от целевого назначения кредита, его срока, обеспечения, риска, источников погашения, вида вознаграждения банка, частоты предоставления, инструментов финансового рынка, используемых для БИК. Это позволяет установить четкое соответствие форм БИК его видам, определить особенности их применения в соответствии с ролью банка в финансировании инвестиционного проекта, отделить БИК от других видов кредитования.

Автором обоснован подход к оценке уровня риска БИК, лимитированию стоимости управления этим риском и объема кредитных средств, оптимизации их размера с учетом ресурсных потребностей заемщика и его возможностей успешного погашения кредита. Это осуществлено на основе сценарного анализа с учетом склонности банка к риску при кредитовании, а также вероятностной природы развития социально-экономической среды, будущих денежных потоков инвестиционного проекта и операционной деятельности заемщика.

В работе построена предикативная регрессионно-дифференциальная модель, которая формализует зависимость темпа прироста доли инвестиционных кредитов в кредитном портфеле банков Украины от темпов прироста факторов, определяющих спрос на них, их предложение и цену. Эта модель позволяет: 1) учесть возможность банков предоставлять эти кредиты и готовность субъектов хозяйствования эффективно их использовать; 2) объединить элементы регрессионного анализа и анализа эластичности; 3) учесть не абсолютные значения факторов влияния на объемы БИК, а темпы их прироста, что придает модели характер динамической и усиливает ее прогностические свойства.

Автором формализованы субъектно-объектные взаимосвязи (с учетом временных лагов) объемов БИК и финансовой устойчивости банковской системы (в комплексе и по отдельным ее эндогенным индикаторам: эффективность деятельности банков, их ликвидность, адекватность их регулятивного капитала и качество кредитного портфеля).

Обоснованы организационно-функциональные основы деятельности в Украине инвестиционных банков, что предполагает их специализацию в зависимости не от формы активов, а от их целевого назначения, организацию на принципах государственно-частного партнерства. Скорректирован инструментарий привлечения ими ресурсов, приоритетные направления деятельности, перечень мер государственного регулирования.

Разработаны предложения по созданию в Украине хеджевых инвестиционных фондов с участием в них банков как главных партнеров наряду с частными инвесторами или государством, обоснованы функции, задачи и преимущества для каждого из них. Предложен механизм функционирования биржи инвестиционных проектов и обеспечения транспарентности этих фондов в контексте предотвращения их использования для легализации незаконных доходов.

Ключевые слова: банковское инвестиционное кредитование, специализированные инвестиционные банки, инвестиционный кредит, инвестиционный проект, специальные инвестиционные зоны, хеджевые инвестиционные фонды, финансовая устойчивость банковской системы.

## SUMMARY

Perzeke M. B. Development of bank investment lending in Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.08 – Money, finance and credit. – State Higher Educational Institution “Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine”, Sumy, 2014.

The dissertation is devoted to the improvement of guidance, institutional and infrastructural maintenance of bank investment lending in Ukraine. The author has deepened approaches to the interpretation of the essence of bank investment lending; specified the classification of its kinds and forms; substantiated problems and prospects as well as main determinants and aims of its development in Ukraine; improved methodological tools of risk management in banking investment lending; researched its effect on the development of small and medium enterprises; formalized subject-object relationship between banking investment lending and financial soundness of Ukrainian banking system; generalized directions of its state regulation in various countries; substantiated the mechanism of development of investment banks and special investment zones in Ukraine; defined directions of interaction between banks and hedge funds in the process of bank investment lending.

Keywords: bank investment lending, specialized investment banks, investment loan, investment project, special investment zone, hedge funds, financial soundness of banking system.

---

Відповідальний за випуск  
доктор економічних наук, доцент  
*Балацький Євген Олегович*

Підписано до друку 24.03.2014.  
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.  
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад  
“Українська академія банківської справи  
Національного банку України”.  
Адреса: вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна.  
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру  
видавців, виготівників і розповсюджувачів  
видавничої продукції: серія ДК № 3160 від 10.04.2008